

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב – המחלקה לפוליטיקה וממשל
מבוא לגישות ושיטות בחקר הפוליטיקה והממשל
קורס שנתי בשנה"ל תשע"ט

דן תמיר il.ac.huji.mail@tamir.dan
מיכל רתם michalrotem2@gmail.com

הקורס גישות ושיטות במדע המדינה עוסק בהכרות ראשונית עם תחום הידע המדעי העוסק בחקר הפוליטיקה. קורס זה מבקש לחשוף את הסטודנטים ליסודות החשיבה, החקירה והניתוח המדעיים ולגוף הידע המושג באמצעותם: למפות ולהסביר את עולם התוכן, הנושאים והדילמות המעסיקות את מדעני המדינה, ולהציג את הגישות והשיטות המדעיות העיקריות שבהם נעשה שימוש בתחום דעת זה. הקורס מעלה סוגיות עקרוניות ביחס לדרך שבה מבצעים מדעני המדינה את מחקריהם, תוך הצגת חלופות מחקריות - תפיסתיות ומתודולוגיות - שונות, במטרה לעודד את הסטודנטים לפתח מודעות עצמית ביחס לתחום המחקר על מגבלותיו ואפשרויותיו.

מטרת הקורס:

הבנה ויישום בסיסי של הגישות והשיטות המחקריות העיקריות המשמשות במדע המדינה.

יעדי הקורס:

- המדינה מדעהגישות והשיטות העיקריות למחקר ב של ההכר
- התנסות בסיסית בשימוש בשיטות ובגישות אלו;
- הפגת הפחד מפני המפגש עם תאוריות וכלי מחקר;
- עידוד של הנאה וסקרנות.

מבנה הקורס:

הקורס מורכב משני חלקים מרכזיים:

המבוא לקורס מתמקד ביסודות המדע וחקר הפוליטיקה. במסגרת חטיבה זו, נעסוק במשמעותם וחשיבותם של סוגיות אונטולוגיות ואפיסטמולוגיות, ונערוך הבחנה בסיסית בין עמדות מדעיות (פוזיטיביסטיות) לבין עמדות הרמנויטיות (פרשניות).

[א] גישות במחקר מדע-המדינה: בחלק הראשון יסקרו גישות ותיאוריות מרכזיות בחקר הפוליטיקה, תוך בחינת מגמות השינוי וההתפתחות שחלו בכל אחת מהן והביקורות שנמתחו עליהן. בין הגישות שיוצגו: הגישה ההתנהגותית, גישת הבחירה הרציונלית, הגישה המוסדית, הגישה המרכזיסטית, תיאוריות מדינה ע"פ האליטיזם, פלורליזם וקורפורטיזם, הגישה הפמיניסטית, גישות פרשניות והתיאוריה הנורמטיבית.

[ב] שיטות מחקר: בחלק השני של הקורס, נעבור מדיון בגישות לבחינה פרטנית של שיטות מחקר ואתגרים מתודולוגיים, כמו גם לניתוח סטטיסטי של נתונים. חלק זה בקורס נועד להקנות לסטודנטים מושגים וכלים בסיסיים להבנת החקירה המדעית בכלל והמחקר ההתנהגותי הפוליטי בפרט. הבנה זו תאפשר להעריך מחקר בצורה ביקורתית ולתכנן מחקר שאמור לבחון סוגיה חברתית פוליטית שעומדת על הפרק. יוצגו העקרונות הכלליים העומדים בבסיס תהליך החקירה המדעית תוך התייחסות מפורטת לשלביו השונים. נסקור את מגוון הטכניקות הכמותניות והאיכותניות, נציג את אמות המידה והשיקולים המשמשים חוקרים בתהליכי הבחירה בין שיטות שונות ונבחן את היתרונות והחסרונות של השילוב ביניהן ונעסוק בשיטות השוואתיות ונדון בתרומתן להבנת תופעות פוליטיות. בסיום הקורס, נראה כיצד משתלבות שיטות וגישות שונות במחקר.

דרישות קדם לקורס:

יכולת קריאת טקסטים בעברית ובאנגלית.

מטלות הקורס:

- קריאת כל חומר הקורס המפורט להלן
- ת בשעורים ובתרגולים נוכחו
- הגשת 4 תרגילים במהלך השנה
- עמידה במבחן הביניים
- עמידה במבחן המסכם

לוז ביבליוגרפי

- ברוך זיסר (עורך), **מדע המדינה לגונוניו** (תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1993).
- ג'רי סטוקר ודיוויד מארש (עורכים), **תיאוריות וגישות במדע המדינה** (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2005).
- ליסה הריסון, **מחקר פוליטי** (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2005).
- רות בייט-מרומ, **שיטות מחקר במדעי החברה** (תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2001).

נושאי השיעורים ורשימת הקריאה (הרשימה בחלק זה אינה כוללת את כל פריטי הקריאה לתרגולים, שיימסרו בתחילת כל סמסטר):

סמסטר א': גישות ותיאוריות במדע המדינה

[1] הקדמה: מחקר, הוראה ולמידה

(2017, הרצאה מצולמת) [21-חמש הנחות יסוד לחינוך במאה ה](#), יורם הרפז, כלכליסט) [ראיון עם שלמה בידרמן: הבערות משתלטת על החברה הישראלית](#), אורי פסובסקי (24.10.2015)

[2] מבוא: מדע המדינה כמדע

Goodin R.E. & Klingemann H.D., "Political Science: The Discipline", *A New Handbook of Political Science* (Oxford University Press, 1996), pp. 3-49.

קרל ר' פופר, "מדע: השערות והפרכות", *מדע המדינה לגונוניו*, מקראה בעריכת ברוך זיסר (תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1993) ע"ע 182-212.

תומס ס' קון, *המבנה של מהפכות מדעיות* (תל אביב: ספרי עליית הגג, 2005) ע"ע 89-133.

[3] אונטולוגיה ואפיסטמולוגיה במדעי המדינה

ג'רי סטוקר ודיוויד מארש, מבוא ופרק 1 - "העור, לא הבגד: אונטולוגיה ואפיסטמולוגיה במדע המדינה", בתוך: סטוקר ומארש (עורכים), *תיאוריות וגישות במדע המדינה* (תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2005) (עריכה מדעית של המהדורה בעברית ת. הרמן) ע"ע 64-19. ריכרד פון מיזס, "פוזיטיביזם: תרגיל בהבנה אנושית", *מדע המדינה לגונוני*, ע"ע 181-167.

[4] הגישה ההתנהגותית (ביהויורליזם)

דיוויד סנדרס, "הגישה ההתנהגותית", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 2, ע"ע 87-67. דיוויד מ' ריצ'י, "האמונה הביהויורלית", *מדע המדינה לגונוני*, ע"ע 92-43.

[5] גישת הבחירה הרציונלית, תורת המשחקים ואסטרטגיות

יו ווארד, "גישת הבחירה הרציונלית", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 3, ע"ע 117-89. סטיבן ברמס, "חקר פוליטיקה רציונלית", *מדע המדינה לגונוני*, ע"ע 351-346. תומס שלינג, "תורת המשחקים מהי?", *מדע המדינה לגונוני*, ע"ע 380-352.

[6] הגישה המוסדית

יוואן לונדס, "מוסדיות", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 4, ע"ע 140-119. מארק בלייט, "מוסדות ורעיונות", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 14, ע"ע 377-355.

[7] הגישה המרכזיסטית

דיוויד מארש, "מרכזיזם", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 7, ע"ע 216-195. ג'ון מקמרטרי, "המדינה", *מדע המדינה לגונוני*, ע"ע 510-494.

[8] תיאוריות מדינה - אליטריזם; פלורליזם; קורפורטיזם

ברוך קימרלינג, "פיזור העוצמה בחברה המערבית מודרנית", *בין מדינה לחברה: סוציולוגיה של הפוליטיקה* (תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1995), ע"ע 134-125. תדה סקוצ'פול, "החזרתה של המדינה לתמונה: אסטרטגיות ניתוח במחקר העכשווי", *מדע המדינה לגונוני*, ע"ע 541-521.

[9] גישות פרשניות

מארק בויר ור' א' וו' רודס, "התיאוריה הפרשנית", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 6, ע"ע

193-167.

רות דרגיש ונעמה צבר בן-יהושע, "הרמנויטיקה ומחקר הרמנויטי" בתוך: נעמה צבר בן-יהושע (עורכת) *מסורות וזרמים במחקר האיכותי* (תל-אביב: דביר, 2001), ע"ע 99-77.
אומברטו אקו, *פרשנות ופרשנות יתר* (תל אביב: רסלינג, 2007) – "פרשנות סגירה ובלתי סגירה", הקדמה מאת סטפן קוליני, ע"ע 26-7.
עזמי בשארה, "פתאום קם אדם בבוקר ומרגיש כי הוא עם" – אחרית דבר למהדורה העברית של "קהילות מדומיינות", ע"ע 261-244.

[10] הגישה הפמיניסטית

ויקי רנדל, "פמיניזם", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 5, ע"ע 166-141.
חנה הרצוג, "נשים בפוליטיקה ופוליטיקה של נשים", *מין, מיגדר פוליטיקה* (תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1999), ע"ע 355-307.

[11] מבנה וסוכנות

סטוארט מק'אנולה, "מבנה וסוכנות", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 13, ע"ע 354-331.

[12] תיאוריות נורמטיביות

טיב באקלר, "התיאוריה הנורמטיבית", *תיאוריות וגישות במדע-המדינה*, פרק 8, ע"ע 244-219.

[13] סיכום: גישות למדע המדינה

מארש וסטוקר, "סיכום", *תיאוריות וגישות במדע המדינה*, פרק 15, ע"ע 386-379.

סמסטר ב': שיטות מחקר במדע המדינה: כמותניות, איכותניות והשוואתיות

[1] הקדמה - החקירה המדעית במדעי החברה

ליסה הריסון, *מחקר פוליטי* (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2005), פרק 1 ע"ע 25-11.

פיטר ג'ון, "שיטות כמותניות", תיאוריות וגישות במדע המדינה, פרק 10, ע"ע 269-286.
רות בייט-מרום, שיטות מחקר במדעי החברה: עקרונות המחקר וסגנונותיו, מהדורה שנייה (תל-
אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2001) "מושגי יסוד בחקירה המדעית א' ", כרך א', ע"ע 5-45

[2] שלבי המחקר המדעי - שאלת מחקר; מתאם; סיבתיות; מערכי מחקר

ליסה הריסון, מחקר פוליטי, פרק 2, ע"ע 30-61.
בייט מרום, "מושגי יסוד בחקירה המדעית ב' ", שיטות מחקר במדעי החברה, כרך א', ע"ע 155-
97.

[3] עקרונות המדידה - דגימות; סולמות מדידה; מהימנות; תוקף

"עקרונות המדידה", שיטות מחקר במדעי החברה, כרך א', ע"ע 165-216
נחמיאס, ד. ונחמיאס, ח. שיטות מחקר במדעי החברה (תל-אביב: עם עובד, 1982), ע"ע 62-
72.

[4] כלי מחקר - הסקר

ליסה הריסון, מחקר פוליטי, פרקים 3-4, ע"ע 64-102
מינה צמח, רות בייט-מרום, "הסקר", שיטות מחקר במדעי החברה, כרך ב', יחידה 5, ע"ע 1-99.
סקרי דעת קהל – מרץ 1982, שיטות מחקר במדעי החברה, כרך ב', ע"ע 118-131.

[5] עקרונות המחקר האיכותני

ליסה הריסון, מחקר פוליטי, פרק 5, ע"ע 106-124.
נעמה צבר בן-יהושע: ההיסטוריה של המחקר האיכותני, השפעות וזרמים. מסורות וזרמים
במחקר האיכותני (תל-אביב: דביר, 2001) ע"ע 13-28.
דיווין פיונה, "שיטות איכותניות", תיאוריות וגישות במדע המדינה פרק 9, ע"ע 245-267.

[6] תצפית

מיכאל אשכנזי, "מחקר אתנוגרפי באנתרופולוגיה", שיטות מחקר במדעי החברה, כרך ב' (תל-
אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1986) כרך ב', יחידה 4, ע"ע 1-51.
"שאלות המחקר ועיצוב המחקר", אשר שקדי מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה
ויישום (תל-אביב: רמות, 2003) 53 – 37 ע"ע

שקדי, "סטנדרטים של איכות המחקר" מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. ע"ע 227 – 242.

[7] ראיון

ליסה הריסון, מחקר פוליטי, פרק 6, ע"ע 126-146.
שקדי, ראיון העומק. מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום, ע"ע 69-87.
נלי אליאס, תפקידיה של תקשורת ההמונים בעת משבר: המקרה של העולים מחבר העמים בישראל, סוציולוגיה ישראלית, 6 (2001) ע"ע 295-312.

[8] ניתוח תוכן פוליטי

ליסה הריסון, מחקר פוליטי, פרק 7, ע"ע 148-169.

[9] ניתוח תוכן - מקורות היסטוריים

ליסה הריסון, מחקר פוליטי, פרק 8, ע"ע 172-192.
גדי אלגזי, כמה הנחיות לניתוח עדות (אוני' תל אביב, 2015).

[10] שילוב שיטות כמותניות ואיכותניות

מלווין ריד ודיוויד מארש, "שילוב שיטות כמותניות ואיכותניות", תיאוריות וגישות במדע המדינה, פרק 11, ע"ע 287-306.

[11] שיטות מחקר השוואתיות

ג'ונתן הופקין, "שיטות השוואתיות", תיאוריות וגישות במדע המדינה, פרק 12, ע"ע 307-328.
רוד הייג ומרטין הרופ, פוליטיקה השוואתית, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2011, פרק 5, ע"ע 123-147.

Alker Hayward R., "Political Methodology Old and New", *A New Handbook of Political Science* (Oxford, University Press, 1996) pp. 787-797.

[12] הטיות וסוגיות אתיות במחקר החברתי

תורב, "הטיות ודרכים להתגבר עליהן: הנסיבות החברתיות של המחקר ההתנהגותי", מרום-בייט . 77 – 1 מ"ע 7 יחידה – שיטות מחקר במדעי החברה, בייט מרום

(עורכת) בן יהושע-צבר. נ. בתוך. אתיקה של המחקר האיכותי, בן יהושע-צבר. דושניק ונ. ל.
368 – 343 ע"ע (2001, דביר: אורי יהודה). מסורות זרמים במחקר האיכותי

[13] סיכום: כתיבת מחקר פוליטי

ליסה הריסון, מחקר פוליטי, פרק 9, ע"ע 210-197.